

Oroszhegy jelesei Magyari Ferenc kántortanító közéleti tevékenysége

Folyóiratunk előző számában Magyari Ferenc kántortanító életének kezdetére, tanulmányaira és első szolgálati helyeire vonatkozóan közöltünk adatokat. Áttekintettük értelmiségi elődeinek sorát, de figyeltünk utódaira is. Jelen cikkünkben az Oroszhegyen kifejtett tevékenységére összpontosítunk, kiadatlan levéltári forrásokra hagyatkozva.

Az 1824-es oroszhegyi püspöki vizitáció alkalmából írt jegyzőkönyvben már találunk adatokat a fiatal Magyari Ferencre vonatkozóan. Ekkor harangozóként besegít édesapjának, a 67 éves Magyari Mihály kántortanítónak a gyerekek oktatásában.¹ Négy évvel később, 1828-ban egy új iskola építésének szükségességéről döntenek az oroszhegyiek (az 1810-ben befejezett mellé). A fából készült iskolaépületet a tanítói lakástól elválasztották. Ebben az időben Magyari Ferencet már kántortanítónak nevezik a források, aki feleségével és kiskorú gyerekeivel a tanítói lakásban lakott.²

1830. október 29-én Hene Xavér Ferenc dulcini választott püspök Kedves István székelyudvarhelyi esperes felterjesztése folytán kinevezi az oroszhegyi plébániára és iskolába Magyari Ferencet „cantor et ludimagistri” funkcióba.³

*Tamás Péter (1794–1871)
és Tamás András (1828–1898)
községi jegyzők, valamint
Magyari Ferenc (1802–1870)
és Kovács Zsigmond kántortanítók
sírkövei
az oroszhegyi templomkertben*



Kovács Miklós erdélyi püspök 1831-ben Oroszhegyre látogatott. Ez alkalommal a következőket jegyezte fel a püspöki látogatás jegyzőkönyvébe: „A paptól buzdítva a szülők a gyermekeket az iskolába szorgalmasan küldik, ahol betűket tanulnak, számolnak, olvasnak, írnak, a hit igazságait, az Isten és az egyház parancsait, énekeit jól ismerik”.⁴ A tanításban Magyarinak besegített falubelije, Dobai János (1804–1874) harangozó.

A kántortanítók évi jövedelme ebben az időben a következőkből állt össze:

1. családonként 12 kéve gabona, ellenkező esetben 2 bárány,
2. özvegyek: 1 kéve gabona nyáron és 1 kéve ősszel, a szegények ennek felét kellett fizessék,
3. a szentségek kiszolgáltatásáért kapott jövedelemnek az egyharmada,
4. két és fél öl fa a falu népétől.

A kántornak birtoka volt a következő területeken:

- | | |
|--|---------|
| 1. Sarjúköze | 34,5 ár |
| 2. Cinterem | 6,5 ár |
| 3. Fillyé kert | 16 ár |
| 4. Rézkapu alatt | 4,6 ár |
| 5. Zöldségeskert
a Cinterem mellett | 1,4 ár |

A kántortanítók életvitele alig különbözött a falustársakétól: szántottak, vetettek, kaszáltak és állattartással foglalkoztak.⁵

1833-ban a nagyharang öntésére önkéntesen adományozók nevei között találjuk a Magyari Ferencét is. Az adományozók: Gergely János 6, Magyari Ferenc kántor 6, T. Kovács Zsigmond vágási plébános 10, Albert Pál 1 és tisztelendő Gergelyfi Márton 50 magyar forintokkal járultak hozzá e nemes célhoz.⁶ A nevezett időpontig egy négymázsás, 1772-ben Budán, Tamási György kanonok költségén öntött harang, illetve egy kétmázsás és egy 50 kilogrammos kisharang (1709-ben volt öntve) volt felszerelve a toronyba. 1833-ban elkészült a 10,5 mázsás nagyharang is.

1840-ben a tanításban kisegíti Bálint Antal (1811–1869) oroszhegyi származású „excampantor”, harangozó-segédtanító, aki a gimnázium elvégzése után, 1826–1839 között Székelyszentkirályon volt segédtanító.

1842-ben Magyari Ferenc kántor már a feltizes lakója. Adós a templomnak 60 magyar forintokkal. Az egyház biztosítékként lefoglalta a „Tó kutya kertye” nevezetű dűlőt.⁷

Egy 1849. február 23-án, a szabadságharc idején kelt forrásból arról értesülünk, hogy Oroszhegy és Zetelaka határában titkos ónbányák vannak, melyek a forradalom számára a fegyverekhez ólomgolyót tudnának biztosítani. Használóik, oroszhegyi Kovács Antal és Magyari Ferenc kántortanító, Zetelakáról Tornai Antal és Ferenc, valamint Kádár János, nem akarják felfedni a bányák hollétét.

Bethlenfalvi Páll Lajos által a kormánybiztosnak tett jelentés szerint: „...Honunknak s nemzetünknek tömérdek szükségei lévén, melyeket minden becsületes jóérzésű honpolgárnak, a mennyibe tőle kitelhetik, földözni, s a lehető földözetet kieszközölni hazafi szent kötelessége. [...] A jelen idő szükségseit tekintve egyik igen nevezetes cikk a szükségesített ólom bészerezése lévén, ezen nemes Udvarhelyszéknek több falvai határain ónbányák léteznek, melyek nem másoké, mint főleg a jelen időbe a nemzeté lehetnek, és ha azok a személyek, kik azon ónbányákat titkon használják, szigorúan fölszólíthatnának, azt hiszem, hogy az ólomgolyók kellő mennyiségbe kevés idő alatt megsokasíthatnának...”⁸

1851. április 6-án az Oroszhegy diafalvi tízesében élő szegények, apa, anya nélküli árvák megsegítése kapcsán az egyháztanács, élen a plébánossal és a jegyzővel, Magyari Ferenc kántortanítóval, határozatot hoz arra nézve, hogy a plébános adományaként felajánlott 500



Magyari Ferenc (1802–1870) kántortanító eredeti sírköve, melyet utólagosan befalaztak a templom kerítésébe

ezüsthúszas adassék ki kamatra, mely esztendőnként kiosztódna a fent nevezett szegény gyermekeknek.⁹

„Mű alol irt kezén fogott közbirák adgyuk tudtára mindeneknek, a kiket illet mostani, és jövődöbélielnél, hogy anno 1851 Sz. György hó 6^{án} Tisz. Lőrincz Mihály Oroszhegyi Plébánus a hajdan magáébol kiadando lévén öt száz az az 500 ezüst huszassa kamatra ugy! hogy a töke örökre meg maradgyon 500 ezüst huszasokba. A kamatya fizetödgyék Szent György napkor, folyo pénzbe, minden egy ezüst huszasra egy garas. Évenkénti kamatya az Oroszhegyi Tisz. Plébánus előlülése alatt tartandó Megye Hütesssei által határozassék el! hogy Oroszhegyben Diafalvában, kik az erkölcsös leg szegényebbek, apa és anya nélkül árvák, és azoknak osztassék ki a kamat összege. Ezen ilyen módon le tett 500 ezüst huszasokat kivevék előttiünk kamatra Oroszhegyi Márton Pál Uram Száz az az 100 ezüst huszasokra, Csörtán Antal Uram Száz – 100, Gergely Mihály Uram Száz e. h. 100, Nagy András Uram Száz e. h. 100, Bálint Ferentz Uram az ifi. Vas János Úr szomszédgya Száz e. h. 100. Az előttiünk le számlált 500 ezüst huszasokat kezekhez vevék a fen említett atyánkfiai, kötelezvéen magokat, hogy a kamatot Sz. György napra mindenkor pontosan befizetik.”¹⁰

1858-ban Magyari Ferenc kántortanító mellé kinevezik segédantónak a miklósházi születésű Kovács Zsigmondot. Az iskolai érdemsorozati naplók vele

kezdődnek, az azelőtti időszakból nem maradt meg semmi.

1861. június 11-én az idős kántortanító kéréssel fordul a plébánoshoz: „...Oroszhegyi Magyar király Ferentz arra ajánlván magát, hogy ha az Templom melletti kerítésben eltemetődik, az Templomot meg fogja vakolni, a mit meg is tett”.¹¹ Felújított sírja ma is megtalálható a templomkertben.

1863-ban az oktatás minőségi vizsgálatát az évenként tartott iskolakerületi esperesi vizitációk jelentették. Ilyen esetben az Udvarhely kerületi esperes, Csató József ellenőrizte a gyermekek tudását és minősítette a tanítók munkáját. A felsőbb rendeletek következtében 1863-ban az Udvarhely kerületi esperes „parancsolja a kerületi lelkészek és tanító Uraknak, hogy az oskola hiányait a falu előljáróival egész évre kiegészítsék, hogy ne kellessék november havában, mikor az oskola időbékövetkezett czinálgatni a hiányokat. Ha pedig a falu előljárói ellenszegülnek és az oskolákon nem végeznek munkát, akkor a lelkész Urak tüstén jelentést tegyenek a kerületi főesperes Úrhoz. Továbbá néhány oskolákban: mint a parajdi, keményfalvi, szenttamási, oroszhegyi, pálfalvi és lövétei leánygyermek nagyon rosszul felelnek a Méltóságos fő Esperes Úr oskolalátogatásakor, ezek fentírt tanító Urak igyekezzenek a tanítással és kifogásuk ne legyen az hogy, későre állott bé az oktatás, mert még azok sem tudnak, akik mindig járnak, és még arra is ügyeljenek, hogy a többi jó tanító urakat és ne szégyenítsék hanyagságokkal. A tantárgyak csak azok lesznek mint a múlt évben.”¹² A nevezett évben fegyelmi eljárás indult Magyari Ferenc kántortanító és Kovács Zsigmond segédantónó ellen.

1864. advent első vasárnapján segédkántort választottak, mert „a helybéli elaggott kántor, Magyar Ferenc kérésére Méltóságos káptalani helyettes Úr kegyesen megengedni méltóztatott, hogy a megyénk kántorsegédet válasszon”.¹³ Megválasztották a segédantónót, Kovács Zsigmondot.

Magyari Ferenc 1870-ben halt meg, 68 éves korában.

Mihály Tibor

1. Gyulafehérvári Főegyházmegeyi Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára. Plébániai iratok. Oroszhegy. 1824–1851.
2. Uo.
3. Gyulafehérvári Főegyházmegeyi Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára. Plébániai iratok. Székelyudvarhely. 1820–1830. 4. doboz. 1367/1830.
4. Gyulafehérvári Főegyházmegeyi Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára. Plébániai iratok. Oroszhegy. 1824–1851.



5. Mihály Tibor: *Havasolja iskolái*. Székelyudvarhely, 2000. 28.
6. Gyulafehérvári Főegyházmegeyi Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára. Oroszhegyi római katolikus egyház számadáskönyve 1783-tól kezdődően.
7. Uo.
8. Mihály Tibor: *Oroszhegy jelesei I.* Székelyudvarhely, 2010. 30.
9. Valószínű, hogy a 1848-49-es forradalomban elesett szegényebb sorsú családők gyermekeiről van szó.
10. Gyulafehérvári Főegyházmegeyi Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára. Oroszhegyi római katolikus egyház számadáskönyve 1783-tól kezdődően.
11. Uo.
12. Mihály Tibor: *Havasolja iskolái*. Székelyudvarhely, 2000. 33-34.
13. Gyulafehérvári Főegyházmegeyi Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára. Plébániai iratok. Oroszhegy. 1864.